

3. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика: Монографія / В. В. Бербец, Т. М. Бербец, Н. В. Дубова та ін.; За заг. ред. О. М. Коберника. — К.: Наук. світ, 2003. — 172 с.
4. Професійні компетенції та компетентності вчителя: Матеріали регіонального наук.-практ. семінару. — Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2006. — 187 с.
5. Терещук А. І., Коберник О. М. Трудове навчання. Методичні та дидактичні матеріали. 5 клас. — Х.: ТОРКСІНГ ПЛЮС, 2006. — 160 с.

Леся ГАЛАМАНЖУК

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ДОШКІЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ПЛАСТИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Експериментальним шляхом встановлено ефективність використання розробленого спецкурсу “Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання” для підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності із старшими дошкільниками. Найнижчими результатами відзначався діяльнісний компонент готовності студентів, що свідчить про необхідність упровадження додаткових засобів і методів їх підготовки до досліджуваної діяльності.

Результати, отримані нами на попередньому етапі дослідження [2], дані вітчизняних і фахівців близького зарубіжжя [4, 7, 8, 10, 12], а також іноземних дослідників [13–17] свідчать, що перспективними в роботі з дітьми дошкільного віку є технології і методики, спрямовані на їхнє естетичне виховання та комплексне вирішення завдань виховання засобами мистецтва. Проте, останні практично не використовуються у зв'язку з невідповідністю чинних дошкільних педагогів до такої діяльності. Також, у доступних літературних джерелах ми не знайшли досліджень, пов'язаних з підготовкою майбутніх дошкільних педагогів до використання творів світового пластичного мистецтва як змістового елементу занять з образотворчої діяльності, праці, конструювання та засобу реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками [1]. Зазначене обумовило необхідність розробки системи такої підготовки та перевірки її ефективності в умовах навчального процесу, що і становить зміст нашого дослідження.

Мета статті — експериментально перевірити ефективність розробленої системи підготовки майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності зі старшими дошкільниками.

Ми використовували декілька груп методів: на теоретичному рівні — аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, узагальнення даних спеціальної літератури; на емпіричному рівні — формувальний педагогічний експеримент.

Для визначення ефективності розробленої системи та впливу суб'єктивного чинника викладача, який здійснює реалізацію її змісту в навчальний процес, було проведено формувальний педагогічний експеримент за участю 25 студентів контрольної та 28 студентів експериментальної групи.

Критеріями ефективності розробленої системи були: ставлення студентів до змісту розробленого спецкурсу; рівень мотиваційної готовності студентів до досліджуваної діяльності; рівень змістової готовності; рівень діяльнісної готовності, пов'язаний з умінням використовувати твори пластичного мистецтва на заняттях з образотворчого мистецтва, праці, конструювання як їх змістовий елемент; рівень діяльнісної готовності, пов'язаний з умінням використовувати твори пластичного мистецтва як засіб реалізації міжпредметних зв'язків на інших заняттях і масових виховних заходах зі старшими дошкільниками. Для визначення мотиваційної готовності використали методику Т. Елерса [9], що дозволяла визначити силу мотивації студентів при досягненні мети.

Ставлення студентів до запропонованого спецкурсу визначали за допомогою спеціально розробленої анкети. Змістову готовність вивчали за допомогою розробленого комплексного завдання, що містило 100 питань, об'єднаних у блоки: перший блок — базові знання з історії

пластичного мистецтва, необхідні для використання на заняттях з образотворчої діяльності, праці, конструювання; другий — знання, пов'язані з використанням творів світового пластичного мистецтва (ТСПМ) як засобу реалізації міжпредметних зв'язків (МПЗ) на інших заняттях і виховних заходах із старшими дошкільниками. Питання кожного блоку поділялися за рівнями складності, в свою чергу, кожне питання передбачало варіанти відповідей, у тому числі відповідь “Не знаю”, уведена для запобігання відгадуванню правильного варіанту.

Діяльнісну готовність студентів вивчали за результатами контрольної роботи та в ході реалізації ними знань і умінь в реальних умовах проведення занять зі старшими дошкільниками під час педагогічної практики, яку оцінювало три експерти (вихователь і два викладачі-методисти).

Для встановлення наявності або відсутності статистично вірогідних відмінностей результатів двох груп їх порівнювали між собою, використовуючи різницю відсоткових чисел — D та критичне відношення різниці середніх — m_d , тобто статистики, які застосовуються у випадках, коли результати подано у відсотках [6]. За базову величину прийняли 5-відсотковий рівень значущості — p (вірогідність не менша за 0,95), що є достатнім для аналізу результатів педагогічних досліджень [5]. При цьому, якщо різниця відсоткових чисел (D) була в 1,52-2,00 рази більша, ніж середня помилка різниці відсоткових чисел ($m_{d\%}$), тобто $t > 1,52$, — тоді приймався рівень значущості 0,95; при $t > 3,00$, — рівень значущості 0,99 [3]. Розрахунки проводили за формулою:

$$D = p_1 - p_2, \text{ де:}$$

D — різниця відсоткових чисел;
 p_1 та p_2 — результати у відсотках.

Середню помилку різниці відсоткових чисел визначали за формулою:

$$m_{d\%} = \sqrt{\frac{p_1 q_1}{n_1} + \frac{p_2 q_2}{n_2}}, \text{ де:}$$

$m_{d\%}$ — середня помилка різниці відсоткових чисел;
 q_1 та q_2 — відповідно $100 - p_1$ та $100 - p_2$;
 n_1 та n_2 — кількість досліджуваних у вибірці.

Враховуючи дані спеціальної літератури [11], розроблене комплексне тестове завдання для оцінки змістового компоненту готовності студентів перевіряли на надійність, використавши формулу:

$$r_u = \frac{2 \times r}{1 + r}, \text{ де:}$$

r_u — коефіцієнт надійності;
 r — коефіцієнт кореляції між балами, отриманими після першого і другого тестування.

Підготовку майбутніх дошкільних педагогів здійснювали в ході вивчення ними спецкурсу “Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання”. В експериментальній та контрольній групах ця підготовка відбувалася за однаковою програмою у п'ятому семестрі. Відмінності полягали тільки в тому, що в експериментальній групі зміст реалізовував автор дослідження, в контрольній — інший викладач, але за розробленою нами програмою і методичними вказівками щодо її реалізації.

Результати дослідження

Отримані результати свідчили, що на початку дослідження в контрольній групі (КГ) низькою мотивацією відзначалося 16,0% студентів, середньою — 36,0%, помірно високою — 48,0%, у той час, як в ЕГ їхня кількість склала відповідно 17,86; 35,71 і 46,43%. При цьому не встановлено дуже високого рівня мотивації до комплексного використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності зі старшими дошкільниками. Порівняння отриманих даних не виявило вірогідно значущих відмінностей між кількістю студентів КГ і ЕГ, які відзначалися тим чи тим рівнем сформованості позитивної мотивації, встановленого на початку формувального експерименту ($p > 0,05$).

Після вивчення спецкурсу “Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання” визначили ставлення студентів КГ та ЕГ до змісту спецкурсу. Така необхідність

обумовлювалася загальновідомим фактом про залежність ефективності професійної підготовки до будь-якого виду діяльності залежить від інтересу тих хто навчається до цієї діяльності, оскільки виступаючи як внутрішній стимул, інтерес дозволяє мобілізувати наявні можливості індивіда та спонукає його до покращення цих можливостей.

Результати анкетного опитування виявили, що кількість задоволених від впровадження у навчальний процес спецкурсу склала 88,0% в КГ та 89,28 — в ЕГ, незадоволених — відповідно 8,0 і 3,57, що свідчило про високу оцінку студентами організації та змісту спецкурсу. Основу таких оцінок склало: збільшення інтересу студентів до матеріалу з історії пластичного мистецтва та його використання у професійній діяльності; усвідомлення необхідності набутих теоретичних знань і практичних умінь з історії пластичного мистецтва для різнобічного розвитку майбутнього фахівця; усвідомлення великих можливостей, які надає комплексне використання ТСПМ для виховання дитини.

Сформованість мотиваційного компоненту готовності студентів дослідних груп до використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності відзначалася певними особливостями. Так, наприкінці експерименту в КГ на 4,0% зменшилася кількість низьких, на 8,0 — середніх результатів, але зросла кількість помірно високих і дуже високих результатів відповідно на 8,0 і 4,0.

В ЕГ зміни були аналогічні, з тією різницею, що кількість низьких і середніх оцінок зменшилася відповідно на 7,15% і 10,71%, а високих і дуже високих — зросла на 10,71 і 7,15% ($p > 0,05$).

Зміни змістового компоненту готовності майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання ТСПМ у професійній діяльності вивчали за допомогою розробленого комплексного тестового завдання. Попередня перевірка питань на надійність виявила, що величина відповідного коефіцієнта склала 0,850. Отриманий результат знаходився в межах 0,80-0,89, що за даними спеціальної літератури [11] характеризує тестове завдання як припустимо надійне, а отже свідчить про об'єктивність результатів, отриманих у випадку його використання.

Отримані після використання комплексного завдання результати свідчили, що на початку експерименту в КГ було дещо більше студентів з достатнім і менше — з низьким і дуже низьким рівнями змістової готовності до використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності порівняно з ЕГ. У той же час відмінності між групами за цим показником були статистично невірні, що засвідчило їхню однорідність.

Після впровадження спецкурсу результати в дослідних групах змінилися. Так, в КГ, у середньому, на 16,0% знизилася кількість студентів, сформованість змістового компоненту яких відзначалася дуже низьким і низьким рівнями, на 4,0% — студентів із задовільним рівнем та збільшилася відповідно на 12,0 і 8,0% кількість достатніх і високих оцінок їхньої змістової готовності до комплексного використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності зі старшими дошкільниками.

В ЕГ загальна тенденція змін була аналогічна встановленій у КГ, але кількісні характеристики дещо відрізнялися. Так, кількість студентів з низьким рівнем готовності зменшилася на 25,01%, із задовільним — на 3,57%. У той же час на 28,57% зросла кількість студентів, змістова готовність яких знаходилася на достатньому і високому рівнях.

Вивчення діяльнісної готовності студентів дослідних груп до комплексного використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності зі старшими дошкільниками за результатами контрольної роботи свідчили про таке: на початку формуального експерименту дуже низьким рівнем відзначалося 24,0% студентів КГ і 21,43 — ЕГ, низьким — відповідно 28,0 і 32,13, середнім — 48,0 і 46,44; вищих від середнього і високих результатів не встановлено в жодному випадку ($p > 0,05$); наприкінці вивчення спецкурсу виконання тих самих контрольних завдань призвело до зовсім інших результатів: дуже низьким і низьким рівнями діяльнісної готовності відзначалося загалом тільки 20,0% студентів КГ та 14,28% — ЕГ; задовільним рівнем — відповідно 60,0 і 64,29; достатніми — 20,0 і 21,43; високих результатів не встановлено в жодному випадку. Порівняння отриманих результатів виявило відсутність вірогідно значущих відмінностей між ними, що свідчило про однаковий вплив змісту спецкурсу на формування діяльнісного компоненту студентів КГ та ЕГ.

Стан сформованості діяльнісного компоненту готовності студентів КГ та ЕГ за результатами проведення занять зі старшими дошкільниками відзначався деякими розбіжностями. Так, у КГ загалом 36,0% студентів виявило дуже низький і низький рівні готовності, 52,0% — задовільний, 12,0% — достатній. В ЕГ отримано такі результати: дуже низький і низький рівні встановлено у 42,85% студентів, задовільний — у 42,86%, достатній — у 14,29%.

Порівняння наведених даних виявило відсутність статистично значущих відмінностей між ними, що свідчило про практично однаковий вплив розробленого спецкурсу на формування діяльнісного компоненту готовності студентів дослідних груп до комплексного використання ТСПМ у майбутній професійній діяльності зі старшими дошкільниками.

1. Використання в процесі навчання майбутніх дошкільних педагогів спецкурсу, спрямованого на формування знань й умінь використовувати твори світового пластичного мистецтва як змістовий елемент програми виховання дітей дошкільного віку та як засіб реалізації міжпредметних зв'язків, сприяє значному покращенню мотиваційної і змістової готовності студентів до цієї діяльності.

2. Порівняння отриманих після використання спецкурсу результатів експериментальної та контрольної груп свідчить про відсутність статистично значущих відмінностей між ними, а отже про однаковий ефект від реалізації змісту спецкурсу різними викладачами, але за розробленою нами програмою та методичними вказівками до неї.

3. Підготовка майбутніх дошкільних педагогів до комплексного використання творів світового пластичного мистецтва у професійній діяльності зі старшими дошкільниками за допомогою спецкурсу “Історія пластичного мистецтва в практиці дошкільного виховання” є ефективною, але не забезпечує достатнього рівня сформованості в них діяльнісного компоненту готовності, що свідчить про необхідність пошуку додаткових способів його покращення.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на розробку заходів, що забезпечать кращу діяльнiсну готовність студентів до комплексного використання творів світового пластичного мистецтва у майбутній професійній діяльності зі старшими дошкільниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галаманжук Л.Л. Використання історії мистецтв у формуванні готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності із старшими дошкільниками (постановка проблеми) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. — 2004. — № 4. — С. 34–38.
2. Галаманжук Л.Л. Стан готовності майбутніх дошкільних педагогів до використання творів пластичного мистецтва у професійній діяльності // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. — 2005. — № 3. — С. 21–25.
3. Годик М.А. Спортивная метрология: Учебник для ин-тов физкультуры. — М.: Физкультура и спорт, 1988. — 192 с.
4. Зотева Т.А. Формирование готовности студентов пединститутов к эстетическому воспитанию дошкольников: Дис... к. п. н.: 13.00.01. — К., 1992. — 202 с.
5. Иванов В.С. Основы математической статистики. — М.: Физкультура и спорт, 1990. — 175 с.
6. Кьюверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике. — Таллин: Валгус, 1980. — 334 с.
7. Лещенко М.П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом: Дис...д-ра пед.наук: 13.00.04. — Київ, 1996. — 382 с.
8. Мошовець М.А. Передумови наступності по трудовому вихованню дітей старшого дошкільного віку: Автореф. дис...к.п.н. — К., 1996. — 19 с.
9. Основы психологии. Практикум / Ред. — сост. Л.Д. Столяренко. — Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 2000. — С. 423–425.
10. Поліщук О.В. Підготовка студентів до естетичного виховання дошкільників засобами українського народного декоративно-прикладного мистецтва: Дис...к. п.н.: 13.00.01. — Київ, 1996. — 221 с.
11. Сергієнко Л.П. Тестування рухових здібностей школярів. — Київ: Олімпійська література, 2000. — 439 с.
12. Стась М.І. Формування естетичних творчих якостей та умінь майбутніх учителів засобами образотворчого мистецтва: Дис...к. п. н.: 13.00.02. — Черкаси, 2000. — 227 с.
13. Abbs P. Art and the loss of art in an age of spilt science // A is for aesthetic. — London, 1989. — P. 77–97.
14. Greene M. Art Horlds in School // The Symbolic Order; Ed. P.Abbs. — London, 1989. — P.89–103.
15. Gibson R. The Education of Feeling // The Symbolic Order. — London, 1988. — P. 53–61.
16. Hughes R. The shock of the New: Art and the Century of Change. — USA: Thames and Hudson, 1993. — 444 p.
17. Storr A. Individuation and Creative Process // The Symbolic Order. — London, 1989. — P. 183–197.